

Zdravo Tijelo Isusovo

Fra Slavko Topić

Veličanstven je i neopisiv dojam kad puna crkva bilo gdje u Bosni (i Hercegovini), po sjeveroistočnome, s pratnjom na veliku sekundu, ili po jugozapadnome napjevu, s pratnjom na tercu i kvintu, pjeva punim glasom i punom dušom svoje Zdravo Tijelo Isusovo. S njim se može usporediti još samo U to vrijeme godišta, u veselim božićnim danima, i Rascviljena Majka staše, u ozbiljnu korizmenom vremenu, kad svi idu na dirljivu pobožnost križnog puta. Teško da igdje na svijetu postoji nešto slično: da je pučka crkvena popijevka postala snažnim simbolom vjere i molitve – duhovni događaj uvijek nov i snažan, neodoljiv i utješan za dušu i tijelo. A što znamo o svojem Zdravo Tijelu?

Praizvori

Najomiljenija liturgijska popijevka kod Hrvata, Zdravo Tijelo Isusovo, toliko je stara da je danas teško utvrditi vrijeme njezina nastanka i autora. Neki misle da bi njezini prvi oblici (praizvori) mogli sezati do u 13. ili barem u 14. stoljeće (?). Dosad se to pitanje malo istraživalo. Postoji nekoliko povijesnih momenata – praizvora, koji su (ne)izravno mogli utjecati

U hrvatskom repertoaru pučkih liturgijskih popijevki gotovo da ne postoji nijedna slična Zdravo Tijelu Isusovu – tako ukorijenjena i proširena, tako obljubljenjena, nikada dosadna, neodoljivo poželjna i iščekivana u svakoj nedjeljnoj pučkoj misi. Ona je uvijek pravi nenadoknativ duhovni događaj i užitek vjernika: ako nije pjevano Zdravo Tijelo, kao da nisu niti bili na misi.

na nastanak ove naše prastare crkvene popijevke.

Zdravo tijelo porođeno

Prvi takav praizvor svakako je vema star gregorijanski tekst i napjev: Ave, verum Corpus – Zdravo Tijelo porođeno, za koje se misli da je ostatak jednog tropirana *Sanctusa* (misni *Svet*).

Prisjetimo se da *tropiranje*, tj. kad netko umeće svoje riječi ili svoj tekst u liturgijski tekst, kao praksa seže do sama početka 9. stoljeća, s procvatom i formalnom savršenošću u Srednjoj Europi do 15. stoljeća, kada je *trop*, po uzoru na prastari crkveni himan, zadobio oblik pučke strofe i versa (u takvu je obliku Ave verum). Prisjetimo se također da je *trop*, uz druge jake kulturne uplive u svoje vrijeme, igrao vrlo važnu dvostruku ulogu u liturgiji: pozitivnu – u približavanju liturgije na latinskome jeziku običnomu puku, negativnu, jer se u tom pravcu išlo pre-daleko na štetu zdravih liturgijskih tekstova – sve do njihove profanacije, neprihvatljiva dogmatskog slabljenja i liturgijsko-teološkog kvarenja. To je razlog što ih je Tridentinski sabor (1545. – 1563.) zabranio i definitivno

isključio iz liturgije. Zato danas nemamo više liturgijskih pjesma tropskog tipa.

Spomenuti dio navodnoga prastarog tropirana *Sanctusa Ave*, verum Corpus (nedostaje cjelina liturgijskog teksta i daljnji tijek strofa), posjeduje zaokruženu formalnu cjelinu i teksta i napjeva, pa se kao zasebna omiljena euharistijska pjesma stoljećima pjevala u liturgiji. Usto, uz zdrav nauk, posjeduje i neodoljiv pučki pobožni zanos i jednostavan pučki napjev.

Po sadržaju, po obliku strofe i po jednostavnome napjevu mogla je biti izravno nadahnuće nastanku *Zdravo Tijela*. Stoga je korisno upoznati tu pjesmu. Evo njezina teksta:

Zdravo Tijelo porođeno
Ko plod tijela Djevinog;
Ispaćeno, prineseno
Zarad ljudstva čitavog;
Koje livaš probodeno
Krv i vodu s boka svog:
Budi nama podijeljeno
U čas boja samrtnog.
Isuse slatki,
Prepun miline!
Isuse,
Marijin Sine!

Neodoljiv pobožni motiv *Zdravo Tijelo* porođeno stoljećima je inspirativno djelovao na stvaranje i oblikovanje gotovo identična pučkogpobožnog stiha *Zdravo Tijelo* Isusovo. Teško se oteti dojmu očite njihove uzajamnosti i uzročnosti. Kad se, kako i po kome to dogodilo, povijesno je teško utvrditi. Sigurno je trajno postojanje i inspirativno djelovanje euharistijske pjesme *Zdravo Tijelo* porođeno od najstarijih vremena.

U ovo nas uvjerava i formalna strana teksta i napjeva. Pučka mala strofa (dvostih ili distih), ona, nazovimo ju tako, od »jednoga pučkog daha«, najjednostavniji je i najprirodniji prastari pučki strofni oblik. Prauzor ovakvog jednostavnog stiha, pjesnički satkana od dviju relativno kratkih, u cjelinu međusobno povezanih misli, u proširenom obliku postoji u logici dvaju polustihova u pojedinom stihu *starozavjetnog psalma*. To je u biti

osnova i strofi od četiri stiha *Ambrozijeva himna* iz 4. stoljeća, koja je književno razvijenija i umjetnički dotjeranija, za puk nešto zahtjevnija. Autor, ili bolje reći autori *Zdravo Tijelo* Isusova zadržali su prastari pučki distih, po primjeru iste male strofe u *Zdravo Tijelo* porođeno, kao da je sve to sam puk spontano za se nekad i negdje stvorio.

Melodijska jednostavnost strogo pučkog napjeva *Zdravo Tijelo* Isusovo nadahnuta je također na nešto razvijenijem, ipak, pučki jednostavnome napjevu *Zdravo Tijelo* porođeno. Očita je unutarnja ovisnost obaju glazbenih motiva i napjeva. To je motiv tonskog sadržaja velike i male terce: ef-a i ge-be u glazbenoj ljestvici, iz kojih se spontano razvija vrlo jednostavna i vrlo pobožna i izražajna melodija, litanijska, u svakoj kitici

uvijek ista, a za dušu nezasitna – sposobna utješiti, ohrabriti i rasteretiti od životnih briga i, uistinu, nebeski život približiti i već sada okusiti. To dobro znaju oni koji ju, osobito u punoj crkvi, kako smo na početku upozorili, uvijek rado pjevaju ili slušaju. Poželjna bi bila posebna studija o srodnosti tih dvaju napjeva i pjesama. Ovdje smo samo uočili tu srodnost.

Tijelovo

Krštenje i presveta euharistija bitni su za naše posvećenje i od samih početaka Crkve zauzimaju glavno mjesto u katehezama i u kršćanskoj duhovnosti uopće. Od 11. stoljeća posebno se počinje isticati presveta euharistija i štovati Krista stvarno prisutna pod prilikama kruha i vina. Nastali su novi oblici pučkih pobožnosti prema Presvetom Sakramentu, koje su postepeno dovele do uvođenja blagdana *Tijela Gospodinova*, *Tijelova* (četvrtak na-

kon svetkovine Presvetoga Trojstva). Godine 1264. papa Urban IV. proširio je taj blagdan na cijelu Crkvu. Otad nastaju i posvuda se proširuju nove i nove euharistijske pjesme i napjevi. – Kod istraživanja *Zdravo Tijelo* potrebno je imati na umu i tu povijesnu okolnost.

Također srednjovjekovni misteriji (*prikazanja*, *skazanja* – pobožne pučke priredbe na narodnome jeziku, protkane glazbenim momentima 14. – 17. stoljeća), u kojima se najčešće obrađuju događaji iz Isusova i Marijina života, također su mogli biti povod nastajanja i razvoja *Zdravo Tijelo*.

Tridentinska reforma

Važan povijesni moment koji je mogao igrati određenu ulogu u povijesti *Zdravo Tijelo* jest i reforma Tridentinskoga sabora, koja je u Bosni i Hercegovini brzo našla svoj odjek, kako je vidljivo u djelima franjevačkih pisaca s početka 17. stoljeća. Taj sabor je reformirao prije svega svetu liturgiju, očistivši ju od profanih elemenata, odnosno neliturgijskih tekstova i napjeva, ujedinio i učvrstio Crkvu u isповijedanju pojedinih vjerskih istina, posebno onih koje se odnose na presvetu euharistiju i na Mariju, koje su protestanti počeli osporavati. Upravo to osporavanje moglo je biti povodom isticanja i učvršćivanja u srcima katoličkih vjernika tih važnih vjerskih istina – najsigurnije i najuspješnije po stvaranju i širenju zdravih i dobrih *euharistijskih i marijanskih pučkih popijevki*. Naravno, ta povijesna okolnost samo je pretpostavka, koju ne trebamo izgubiti iz vida kod istraživanja pojedinih euharistijskih i marijanskih popijevki. Samo po sebi *Zdravo Tijelo Isusovo* svojevrsan je velebnii spomenik katoličkog vjerovanja u presvetu euharistiju, u misnu žrtvu, odnosno u presveto Tijelo Isusovo na oltaru posvećeno, iz kojeg vjernik crpi sna-

gu za svoj svagdanji život. Sve ako su elementi teksta (pratekst) ove velebne euharistijske pučke pjesme postojali i prije Tridentinskog sabora, što je vrlo vjerojatno, povijesne okolnosti tridentinske reforme mogle su imati odlučan upliv na definitivno oblikovanje teksta *Zdravo tijela*, na njegovo proširenje i učvršćenje u narodu. Sve se to zaista i dogodilo u upadljivoj vremenskoj blizini tog Sabora, kako ćemo dalje vidjeti.

Molitvice

U Bosni i Hercegovini te Dalmaciji (vjerojatno i daleko izvan toga područja) postoje od davnina tzv. molitvice. To su pobožne, kraće ili duže pučke pjesme, spjevane u spomenutom vrlo ugodnu prastarom pučkom dvostihu, kako smo već napomenuli. One pjevaju o Bogu, o Spasitelju Isusu i spasenju uopće, o raju i paklu, o Crkvi i crkvi, o Mariji, o pojedinim apostolima, o svecima, o svetim vremenima i mjestima, o sakramentima, o kršćanskome životu, o postu i pokori itd. Nazvali smo ih *molitvice* zato što ih tako zovu osobe koje ih i danas privatno mole ili pjevaju, gotovo sigurno po vlastitoj melodiji, po kojoj pjevaju, više manje, sve slične pjesme koje pamte u istome takvu obliku.

Naziv je vjerojatno tradicionalan, iako ih prvi pisci u svojim knjigama nazivaju *molitvama*. Iz analize lako je uvidjeti da su te jedinstvene molitvice (pobožne pjesme), ustvari, svojevrsne pučke kateheze, koje imaju jedan jedini cilj: poučiti u vjeri i potaknuti na čestit kršćanski život prema evanđelju i prema nauku Crkve. Sadržajem obuhvaćaju cjelokupan kršćanski katekizam, izrečen tim neodoljivim, vrlo ugodnim spontanim pučkim pjesničkim jezikom (prastari distih). To je jezik, po svojoj naravi, usmene tradicije: molitvice se lako i spontano napamet uče, pamte i dalje prenose (roditelji

djeci, često prije nego li pođu u školu).

Smijemo zaključiti da su omiljele pobožne pučke pjesme starije od njihove pisane tradicije u ovim našim krajevima i da su i nastale baš u vrijeme kad pismenost još nije bila savladana, pa se vjeronauk i sve ostalo u crkvi učilo napamet. Njihove prve početke vremenski zaista nije lako utvrditi, jer su dugo, dugo živjele u narodu usmeno, prije nego što su se počele zapisivati početkom 17. stoljeća. Po sebi odaju dvostruk izgled: pučki, koji spontano nastaje i živi u narodu i »pismeni«, ustvari, isti onaj pučki – samo formalno i sadržajno usavršen od pisмениh autora (svećenika). Na njihov nastanak i razvoj mogli su djelovati spomenuti povijesni momenti, na koje smo skrenuli pažnju. Prvi pisci s početka 17. stoljeća unose ih u svoje knjige kao nešto što je u narodu već poznato. S pismenom tradicijom doživljavaju savršenost i procvat (17. – 19. stoljeća).

U povijesnom kontekstu tih pobožnih pučkih pjesama – molitvica, bez sumnje, dodiruje se negdje razvojni put i Zdravo Tijela Isusova. Zato smo im posvetili toliko pažnje.

Za bolje upoznavanje ovih dirljivih pobožnih pučkih molitvica – pjesama, navest ćemo jednu posebno obiljubljeniju u srednjoj, ali poznatu i u cijeloj Bosni (u privatnoj pobožnosti):

Sveti Pero u raj ide,
Za njim majka trkom trče,
Trkom trče, vikom viče:
»Pričekaj me, sine Pero,
Ja ću s tobom u raj ići
I u raju rajovati,
Rajska vrata otvorati,
A paklena zatvarati.«
»Vrat se kući, draga majko,
Nijesi raja zadobila.
Ti si bila mlinarica,
Krivo ujam uzimala.
Nemala ti duša razgovora
Sve do Dana općenoga.«

Sveti Pero u raj ide,
Za njim otac trkom trče...
(*dalje kao 2. – 5. strofe:*
»Vrat se kući, dragi babo...«)

Ti si bio neki orač,
Tuju zemlju prioravo,
(Nemala ti duša...
Sveti Pero u raj ide,
Za njim sestra trkom trče...
(*dalje kao 2. – 5. strofe:*
»Vrat se kući, draga sejo...«)

Ti si bila vezalica
Krivo konce uzimala,
Nemala ti duša...
Sveti Pero u raj ide,
Za njim bratac trkom trče...
(*dalje kao 2. – 4. strofe:*
Možeš, brate, u raj ići,
I u raju rajovati,
Rajska vrata otvorati
A paklena zatvarati.

Ti si bio neki čoban.
Ti si gladna naranio,
Ti si žedna napojio.
(*Pjevao Jozo Kraljević, r. 1909.,
Kojšina – Kreševo, 21. 3. 1981.)*

Ovdje smo samo ukazali na povijesne momente (eventualne praizvore) koji su imali jak upliv na euharistijske i marijanske pučke pobožnosti, uopće, upozorili smo na linije istraživanja začetka (pratekst?) i našega *Zdravotijela*. A sad evo prvih sigurnih pisanih izvora.

Autor ili autori

Postoje sigurni povijesni podaci koji razjašnjavaju i uvelike otkrivaju autora ili autore ove i danas najobiljubljenije euharistijske pučke pjesme kod nas.

Tekst Zdravo Tijela ima svoju dosta dugu povijest. Za današnju njegovu jasnu i zaokruženu formu zaslužni su razni autori. Sasvim je vjerojatno, možemo reći sigurno, da su neki njegovi elementi (pojedini stihovi, pratekst), kako smo gore napomenuli, postojali prije tekstova zapisanih u prvim knji-

gama na narodnom jeziku kod nas, stvoreni od anonimna pobožnog autora (ili više njih?), davno, možda čak i prije vremena nastanka pučkih pobožnih molitvica na narodnome jeziku.

Divković – Margitić – Babić

Najstariji dijelovi teksta Zdravo Tijela Isusova, zabilježeni ne kao zasebna pjesma već kao pojedini stihovi u drugim pjesmama, koliko smo dosad mogli utvrditi, nalaze se u poznatu djelu fra Matije Divkovića (1563. – 1631.): *Nauk karstjanski* (tzv. *Mali nauk*), iz 1616. godine. Pod naslovom *Molitve na verši složene na poštenje Gospodina Isukarsta našega Spasitelja* Divković donosi pet molitava u stihovima,

ustvari molitvica, o kojima smo već govorili. Prva i druga molitva počinju pozdravom presvetom Tijelu Isusovu, treća i četvrta započinju pozdravom Isusu, slično i peta, koja se postupno razvija u prekrasnu meditaciju o presvetom Tijelu Isusovu. Sadržajem ove Divkovićeve *molitvice* u cjelini odgovaraju sadržaju *Zdravo Tijela*. Struktura strofe nešto je drugačija: nisu dva (distih), već tri stiha (trostih). Ali ta razlika nije bitna. Bitno je ono ustrajno klicanje, ili pozdravljanje presvetog Tijela Isusova, odnosno imena Isusova ili Presvetoga Trojstva. To klicanje tijekom pjevanja *Zdravo Tijela* uzdiže kršćanske duše sve više do pobožna i zanosna promatranja i uživanja Pre-

svetog Tijela, imena Isusova, odnosno Presvetog Trojstva. U Divkovićevoj *Prvoj molitvi*, koja ima 10 strofa, riječju »zdravo« ili »zdrav« ili »o prislavno« počinje čak šest strofa, a posljednja započinje s »tebi slava«. Slično je u drugim molitvama, osobito u drugoj i četvrtoj. Očito su ove Divkovićeve molitvene pjesme, koje i mole i kliču presvetomu Tijelu, nadahnule nešto kasniju pjesmu zanosnih meditativnih poklika *Zdravo Tijelo Isusovo*. Sličnost s tom pjesmom je upadljiva. Ideja o njoj i prvi stihovi prisutni su u tim molitvenim pjesmama. Uvidimo to u spomenutoj *Prvoj molitvi*, koja ovako izgleda:

1. Zdravo sveto Božje Tijelo,
Koj' si za nas na križu bilo,
Svega svijeta spasenje.
2. O prislavno Božje Tijelo,
Svi te slatko sad molimo,
Da se na svijet smiluješ.
3. Zdravo Tijelo Božje blago,
Koje s' na križu bilo nago,
Za naše otkupljenje.
4. O Isuse Bože mili,
Na grišnike Ti se smili,
Za koje priđe s neba doli.
5. Zdrav Isuse Bože blagi,
I karstianom vele dragi,
Koj' na križu Ti otkupi.

6. Za grešnike priđe doli
I karv svoju za nas proli,
Cijena svoje velike ljubavi.
7. Zdrav Isuse Bože pravi,
Z Bogom Ocem u jednoj slavi
I z Duhom Svetiem u radosti.
8. O prislavno Božje Trojstvo,
Koje vječno jes Božanstvo,
Svi Te skupa sad molimo.
9. Ti pomiluj, Ti nam prosti,
Koj si jedan u Troici
Vijek koj Ti pribivaš.
10. Tebi slava i poštenje,
Nam grešnikom daj proštenje,
Ki kraljuješ uvijek. Amen.

Je li Divković u ovim stihovima potpuno originalan? Poznato je da se, kao pisac, bitno oslanjao na tradiciju. U spomenutom djelu, nakon izložena nauka, donosi desetak pobožnih pučkih pjesama – molitvica, čije je uzorke u narodu sigurno već imao, samo ih je teološki lijepo uredio. Teško je utvrditi povijest tih uzoraka. Bit će korisno, radi daljnijega istraživanja, navesti sve pjesme u Divkovićevu *Malom nauku* (1616.). To su ove pjesme: *Gospin plač* (vjerojatno prema *Plaču* iz hrvatske

glagoljaške književnosti, a glagoljaši su preuzeli original iz srednjovjekovne latinske književnosti: *Planctus Beatae Virginis – Plač Blažene Djevice*, koji se pripisuje sv. Anzelm, (1033. – 1109.), *Verši prilike Isukarstove vele liepi*, *Molitve na verše složene na poštenje Gospodina Isukarsta* (pet molitava), *Verši Abramovi*, *Život svete Katarine*, *Katini verši*, *Piesan za Božić*, *Piesan za dan martvih*.

Fra Stipan Margitić Jajčanin (sredina 17. stoljeća, umro u Fojnici 1730.)

stvorio je, prvi put, koliko nam je poznato, od ovih Divkovićevih uzoraka cjelovit tekst *Zdravo Tijela Isusova*, tiskan u njegovoj glasovitoj *Stipanušići – Ispovid karstianska* (1701.). U 27 malih pučkih strofa (dvostiha), pažljivo razmatrajući otajstvo i sljedeći povijesni tijek svetih događanja, ispovjedio je i istaknuo kršćansko vjerovanje o Presvetom Tijelu Isusovu, povijesnom i otajstvenom (euharistijskom) Tijelu, začetu po Duhu Svetom u djevičanskom krilu Marijinu, na oltaru

posvećenu, nam za hranu svima danom. Druga polovica te euharistijske pjesme počinje riječima: Zdrava prisveta Hoštijo – I ti, Divice Marijo. To

je, zapravo, posebna pjesma o Tijelu Isusovu koju je Margitić ovdje spojio u jednu pjesmu, jer tako bolje odgovara naslovu: Pisma od Tila i Karvi

Isusove. Da bolje slijedimo razvojnu nit današnjeg oblika teksta ove omiljene euharistijske pjesme, navest ćemo Margitićev tekst u cijelosti:

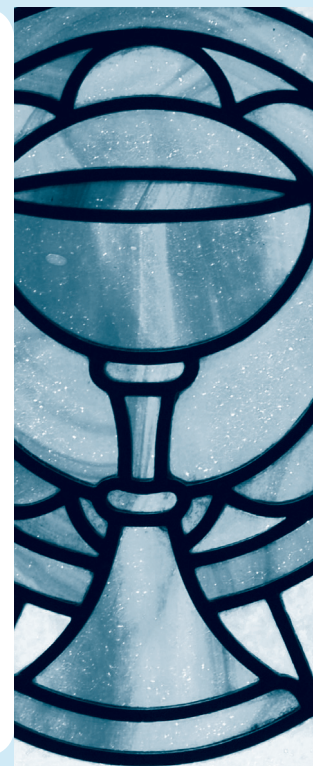
Pisma od Tila i Karvi Isusove

(Uzeto iz izdanja 1779.)

1. Zdravo Tilo Isusovo,
Po Anđelu navišteno.
2. Zdravo Tilo Isusovo,
Od Divice porođeno.
3. Zdravo Tilo Isusovo,
Od Židova progonjeno.
4. Zdravo Tilo Isusovo,
Koje od Jude bi prodano.
5. Zdravo Tilo Isusovo,
Velegorko izmučeno.
6. Zdravo Tilo Isusovo,
Za nas na križ postavljeno.
7. Zdravo Tilo Isusovo,
Martvo u Grob pokopano.
8. Zdravo Tilo Isusovo,
Vele slavno uskrišeno.
9. Zdravo Tilo Isusovo
Na nebesa uzneseno.

10. Zdravo Tilo Isusovo,
S desnu Oca postavljeno.
11. Zdravo Tilo Isusovo,
Na Oltaru posvećeno.
12. Zdravo Tilo Isusovo,
Od Nebesa k nam poslano
13. Zdravo Tilo Isusovo,
Koj za rahnu nam bi dano.
14. Zdravo Tilo Isusovo,
Po svem svitu proslavljeno.
15. Zdrava prisveta Hoštijo
I ti Divice Marijo.
16. Ti si Mati i Divica,
Tomu čudo nejma konca.
17. Zdrav Isuse Gospodine,
U tebi su sve istine.
18. Zdrav Isuse uzvišeni,
Za nas mnogo poniženi.

19. Za prislavne tvoje rane,
Ti pomози sve Karstijane
20. Za prisveti Blagdan danas,
Gospodine, pomози nas.
21. Usliš naše ti molenje,
Jer smo tvoje svi stvorenje.
22. Tvoje slavno upućenje,
Nek nam bude na spasenje.
23. Ti si blažen vika viku,
Ti nam daruj Rajsku Diku.
24. Slatki Isuse ti nam prosti,
Ti si vrutak od milosti.
25. O preslavno Božje Tilo,
Svi te skupa sad molimo:
26. Ti se smiluj, ti nam prosti,
Što grišismo od mladosti.
27. Sinu Božji, budi faljen,
Posve vika vikom. Amen.

Od ove duge Margitićeve forme, fra Toma Babić (oko 1680. – 1750.), u glasovitu djelu Cvit razlika mirisa duhov-

noga, tzv. Babuša (1726.), napravio je konačnu kraću formu teksta Zdravo Tijela Isusova, koji se, uz neznatne

promjene, i danas upotrebljava. Evo fra Tomina teksta:

1. Zdravo Tilo Isusovo
Na oltaru posvećeno.
2. Zdravo Tilo Isusovo,
Od Divice porođeno.
3. Zdravo Tilo Isusovo,
Duhom Svetim upućeno.
4. Zdravo Tilo Isusovo,
Po svem svitu proslavljeno.
5. Zdravo Tilo Isusovo,
Vele gorko izmučeno.
6. Zdravo Tilo Isusovo,
Za nas na križ postavljeno.
7. Zdravo Tilo Isusovo,
Mertvo u grob pokopano.
8. Zdravo Tilo Isusovo,
Vele slavno uskrišeno.
9. Zdravo Tilo Isusovo,
Na nebesa uznešeno.

10. Zdravo Tilo Isusovo,
S desnu Oca postavljeno.
11. Zdravo Tilo Isusovo,
Svak dan nami posvećeno.
12. Zdravo Tilo Isusovo,
Ti za hranu nam bi dano.
13. Zdrav, od meda slađi kruše,
Kim se hrane virne duše.
14. Zdravo Trojstvo u jedinstvu,
Zdrav Isuse u Božanstvu.
15. Tebi slava, tebi dika,
Tebi hvala privelika.
16. O prislavno sveto Tilo,
Svi te skupa sad molimo.
17. Ti se smiluj, ti nam prosti,
Što sgrišismo od mladosti.

(Uzeto iz izdanja 1851.)

U današnjem tekstu *Zdravo Tijela* ispuštena su dva posljednja stiha fra Tomina teksta i stih »Zdravo Tilo Isusovo, / Svak dan nami posvećeno«, a dodan je stih »Zdravo Tijelo Isusovo, / U jaslice položeno«. Također je u

današnjem tekstu ispravljen redosljed onih stihova koji u fra Tominu tekstu ne stoje na pravome mjestu s obzirom na slijed povijesnih događanja. Neka hrvatska izdanja ispuštaju stihove: »Zdravo Tijelo Isusovo, / S desnu

Oca posađeno« i Zdrav' od meda slađi kruše, / Kim se hrane vjerne duše.« S tim stihovima današnji tekst *Zdravo Tijela* upotpunjen je i zaokružen u cjelinu od 16 malih pučkih strofa (distiha) i glasi ovako:

1. Zdravo Tijelo Isusovo,
Na oltaru posvećeno.
2. Zdravo Tijelo Isusovo,
Svetim Duhom upućeno.
3. Zdravo Tijelo Isusovo,
Od Djevice porođeno.
4. Zdravo Tijelo Isusovo,
U jaslice položeno.
5. Zdravo Tijelo Isusovo,
Velegorko izmućeno.
6. Zdravo Tijelo Isusovo,
Za nas na križ pribijeno.
7. Zdravo Tijelo Isusovo,
Mrtvo u grob sahranjeno.
8. Zdravo Tijelo Isusovo,
Treći danak uskrsnulo.

9. Zdravo Tijelo Isusovo,
Na nebesa uzneseno.
10. Zdravo Tijelo Isusovo,
S desna Ocu posađeno.
11. Zdravo Tijelo Isusovo,
Po svem svijetu proslavljeno.
12. Zdravo Tijelo Isusovo,
Nam za hranu svima dano.
13. Zdrav' od meda slađi kruše,
Kim se hrane vjerne duše.
14. Zdravo Trojstvo u jedinstvu,
Zdrav' Isuse u Božanstvu.
15. Tebi hvala, Tebi dika,
Tebi slava prevelika.
16. O Isuse, budi hvaljen,
Po sve vijeke vjekov'. Amen.

NAPOMENE

Radi daljnjeg istraživanja bit će korisne neke napomene.

NAPJEVI *Zdravo Tijela* u svim hrvatskim krajevima, po svojoj unutar-njoj konstrukciji odaju veliku starinu i originalnost. U Bosni postoje dva glavna tipa: *sjeveroistočni*, tj. desno od rijeke Bosne – s pratnjom na veliku sekundu i *jugozapadni*, s njezine lijeve strane – s pratnjom na tercu i kvintu (ali nije nepoznata ni pratnja na sekundu, osobito u Srednjoj Bosni). Predstavljanje i analiza tih napjeva zahtijeva opširan rad. Stoga to ovdje ispuštamo. Zanimljivo je da poznata hrvatska zbirka *Cithara Octochorda* ne donosi pjesmu ni napjev *Zdravo Tijelo Isusovo*. Najstariji zabilježeni napjev

Zdravo Tijela nalazi se u zbirci (orguljnik) fra Marijana Jaića *Napivi* (1850.).

DRUGE PJESME, čija se povijest vremenski poklapa s poviješću *Zdravo Tijela*, nalaze se u spomenutim djelima Divkovića, Margitića, Babića, pa je dobro da ih ovdje napomenemo, radi njihove vrijednosti i radi daljnjeg istraživanja. To su: *Zdravo Krvi Isusova*, *Gospin plač*, *U to vrijeme godišta* (nalazi se i u *Pistolama i evangeljima* fra Ivana Bandulavića, 1613.), *Rascviljena Majka staše* (druga polovica 13. stoljeća, stari prijevod poznate latinske marijanske sekvence *Stabat mater dolorosa*, koja se pripisuje fra Jacoponeu da Todiju, umro 1306.; prijevod se ne nalazi u spomenutim djelima, ali odaje veliku starinu).

SAŽETAK

■ **Omiljena liturgijska popijevka *Zdravo Tijelo Isusovo* toliko je stara da je teško utvrditi vrijeme njezina nastanka i autora. Neki misle da bi njezini prvi oblici (praizvori) mogli sezati u 13. ili 14. stoljeće**

■ **Fra Stipan Margitić Jajčanin stvorio je, prvi put, koliko nam je poznato, od Divkovićevih uzoraka cjelovit tekst *Zdravo Tijelo Isusova*, tiskan u njegovoj glasovitoj *Stipanuši – Ispovid karstianska*.**

■ **Najstariji dijelovi teksta *Zdravo Tijelo Isusova*, zabilježeni su ne kao zasebna pjesma već kao pojedini stihovi u drugim pjesmama.**